

Література:

1. ОЕСР (1999), «Європейські принципи державного управління», документи SIGMA, № 27, видавництво ОЕСР, Париж. URL: <https://doi.org/10.1787/5kml60zwdr7h-en>
2. Механізми координації європейської політики: практика країн-членів та країн-претендентів / [Гнидюк Н., Новак-Фар А., Гонцяж А., Родак І.] ; ред. Н. Гнидюк. К. : Міленіум, 2003. С. 12.
3. Фомін Ю. В. Особливості формування Європейського адміністративного простору. *Форум права*. 2011. № 1. С. 1059–1064.
4. Санченко А. Є. Європейський адміністративний простір на захисті демократичних цінностей у сфері державного управління. *Університетські наукові записки*. 2005. № 4 (16). С. 203–211.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-615-7-18>

ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT FOR THE PROTECTION OF UKRAINE'S CRITICAL INFRASTRUCTURE UNDER MARTIAL LAW

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Poberezhna N. P.

*PhD in Law,
Head of Shpola District Court
of Cherkasy Region
Shpola, Ukraine*

Побережна Н. П.

*кандидат юридичних наук,
голова Шполянського районного суду
Черкаської області
м. Шпола, Україна*

Україна у сучасних умовах зіткнулася з безпрецедентними викликами у сфері захисту критичної інфраструктури під час збройної агресії. Повномасштабне вторгнення російської федерації у 2022 року супроводжується цілеспрямованими атаками на енергетичні, транспортні, комунікаційні та інші об'єкти, що створює загрозу життєдіяльності суспільства, економіці та національній безпеці. В умовах воєнного стану особливої актуальності набуває забезпечення їхньої стійкості та захищеності, що вимагає ефективних адміністративно-правових механізмів, включаючи нормативне регулювання та діяльність уповноважених органів публічної влади.

Поняття «критична інфраструктура» закріплено у Законі України «Про критичну інфраструктуру» (№ 1882-IX від 16.11.2021) [1]. До неї віднесено підприємства та установи у ключових секторах держави – енергетичному, транспортному, фінансовому, інформаційно-технологічних та електронних комунікацій, охорони здоров'я, продовольчого й комунального забезпечення. Їх руйнування може спричинити серйозні наслідки для обороноздатності, безпеки, довкілля та населення. Поряд із цим законом визначено суміжні категорії: «об'єкт критичної інфраструктури» та «захист критичної інфраструктури». Останній охоплює комплекс заходів на всіх етапах життєвого циклу об'єкта – від створення до відновлення – з метою запобігання і нейтралізації загроз, а також мінімізації їх наслідків.

Запровадження воєнного стану істотно вплинуло на систему захисту критичної інфраструктури, активізувавши спеціальні правові режими та інструменти. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (№ 389-VIII від 12.05.2015) органи державної влади, військове командування та місцеве самоврядування отримали додаткові повноваження щодо охорони стратегічних об'єктів, організації територіальної оборони та цивільного захисту. Військові адміністрації координують безпекові заходи на місцях, включно із захистом енергетичних, транспортних та комунікаційних об'єктів [2].

Адміністративно-правові механізми включають нормативне регулювання й організаційні заходи. У 2024 році ухвалено Закон № 3723-IX, що передбачив мораторій на судові процедури, здатні блокувати діяльність критично важливих підприємств [3]. Зокрема, на період воєнного стану та два роки після нього заборонено арешти, зупинення діяльності чи відкриття проваджень про банкрутство операторів критичної інфраструктури, частки яких були примусово відчужені на користь держави. Такі кроки забезпечують безперервність роботи стратегічних підприємств, їх контроль державою та виконання функцій на користь оборони й життєзабезпечення країни.

Станом на 2025 рік в Україні сформовано досить розгалужену нормативно-правову базу у сфері захисту критичної інфраструктури, яка включає Конституцію України, закони з питань національної безпеки, спеціальний Закон «Про критичну інфраструктуру», акти про воєнний і надзвичайний стан, а також підзаконні документи:

Основний Закон визначає забезпечення національної безпеки та оборони пріоритетною функцією держави [4]. Закони «Про правовий режим воєнного стану» (2015) [2] та «Про правовий режим надзвичайного стану» (2000) [5] встановлюють правові механізми захисту стратегічних об'єктів у кризових умовах. Вони діють

паралельно із Законом «Про критичну інфраструктуру», доповнюючи його положення.

Ще у Стратегії національної безпеки України (Указ Президента № 105/2007 (вже втратив чинність) було вперше наголошено на необхідності формування системи захисту життєво важливих об'єктів [6]. Наступним кроком стала Концепція створення державної системи захисту критичної інфраструктури (розпорядження КМУ № 1009-р від 06.12.2017) [7], яка визначила головні проблеми: відсутність єдиної системи, спеціального закону та уповноваженого органу, нечіткий розподіл повноважень, низький рівень державно-приватного партнерства і міжнародної співпраці. Концепція окреслила поетапні завдання, серед яких – розробка закону і створення органу координації. Ця стратегія була фактично реалізована ухваленням Закону «Про критичну інфраструктуру».

Саме Закон України «Про критичну інфраструктуру» № 1882-IX, ухвалений наприкінці 2021 р., став основою правового регулювання у цій сфері. Він комплексно врегулював принципи державної політики, визначив суб'єктів системи захисту, процедури ідентифікації та категоризації об'єктів, вимоги до їх безпеки й режими функціонування [1].

До ухвалення цього Закону існували окремі норми у сфері кібербезпеки, цивільного та антитерористичного захисту, які наразі потребують узгодження. У Прикінцевих положеннях закону передбачено внесення змін до суміжних актів для усунення колізій.

Перші кроки вже зроблено: у 2022 р. ухвалено Закон № 2684-IX [8], що унормував повноваження уповноваженого органу, а у 2024 р. – Закон № 3723-IX [3], який врахував особливості діяльності об'єктів у період воєнного стану.

До підзаконних актів, що конкретизують Закон «Про критичну інфраструктуру», належать постанови Кабінету Міністрів та накази профільних відомств. Ще до його ухвалення Постановою КМУ № 1109 від 09.10.2020 [9] було врегульовано питання ідентифікації та паспортизації об'єктів. Після прийняття закону Уряд має затвердити низку документів: критерії віднесення об'єктів до критичних, порядок ведення Реєстру, вимоги до планів захисту та стійкості. Частина таких актів уже розроблена Держспецзв'язку спільно з іншими органами, зокрема наказ № 17/2025 щодо критеріїв оцінки захищеності [10]. Крім того, у секторах критичної інфраструктури діють спеціальні нормативи: в енергетиці – Правила охорони електричних мереж, у транспорті – інструкції з охорони мостів і тоннелів, у фінансовій сфері – вимоги НБУ до кіберзахисту банків.

Законодавство про воєнний стан також інтегроване у цю систему. Закон № 3723-IX (2024) [3] вніс зміни до процесуальних кодексів

і започаткував механізм воєнної націоналізації критичних підприємств із переданням їх під управління Міноборони. Це надало державі пріоритет у використанні стратегічних активів для оборонних потреб.

Отже, нормативно-правове забезпечення захисту критичної інфраструктури в Україні має багаторівневий характер – від стратегічних концепцій до детальних методик – і перебуває в процесі постійного оновлення, зокрема з урахуванням умов воєнного часу.

Захист критичної інфраструктури в умовах воєнного стану є пріоритетним завданням національної безпеки України. Сформована нормативно-правова база поєднує конституційні засади, спеціальні закони, стратегічні документи та підзаконні акти, що створює комплексний правовий режим. Важливу роль у його розвитку відіграло прийняття Закону «Про критичну інфраструктуру», який закріпив основи державної політики та визначив механізми ідентифікації й захисту об'єктів. Подальші зміни законодавства, особливо в умовах війни, спрямовані на забезпечення безперервності функціонування стратегічних підприємств і посилення державного контролю за ними. Водночас актуальними залишаються завдання гармонізації термінології, узгодження підзаконних актів та адаптація системи захисту до нових безпекових викликів. Отже, адміністративно-правове забезпечення цієї сфери перебуває у динамічному розвитку, що зумовлюється як внутрішніми реформами, так і впливом збройної агресії РФ.

Література:

1. Закон України «Про критичну інфраструктуру». *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 5. Ст. 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності об'єктів критичної інфраструктури під час дії воєнного стану». *Відомості Верховної Ради України*. 2024. № 31. Ст. 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-20#Text>
4. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
5. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану». *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 23. Ст. 176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>

6. Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України» від 12.02.2007 № 105/2007 (втратив чинність). *Офіційний вісник Президента України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007#Text>

7. Кабінет Міністрів України. Розпорядження «Про схвалення Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури» від 6 грудня 2017 р. № 1009-р. *Офіційний вісник України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-p#Text>

8. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо повноважень уповноваженого органу у сфері захисту критичної інфраструктури України». *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 21. Ст. 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2684-20#Text>

9. Кабінет Міністрів України. Постанова «Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури» від 9 жовтня 2020 р. № 1109. *Офіційний вісник України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-p#Text>

10. Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Наказ «Про затвердження Методики та Критеріїв і показників оцінки стану захищеності об'єктів критичної інфраструктури» від 14 січня 2025 р. № 17, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 07 березня 2025 р. за № 375/43781. *Офіційний вісник України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0375-25#Text>